

FØROYAR Í DAG

Ritstjórar: W. HEINESEN og HEDIN BRÚ

Allar ómerktar greinir í hesu deild eru skrivadar av okkum. Innsendar greinir vilja altíð verða merktar við fullum rithøvundanavni.

William Heinesen, Hedín Brú.

KAPITALUR OG SAM- FELAG.

Tað er rárhending, at okkara stóru vinnulivsmenn koma fram í bløðunum við persónligum frágreiðingum. Harri Kjølbro hevur gjørt eitt undantak, og tað er vert at tann føroyski almenníngurinn gevur tí gætur, ið hesin stóri vinnulivsmaður skrivur í grein síni í »Dagblaðnum» 26. í f. m.: »Fiskimannafelagið ella harri Daniel Klein».

Tað er ein verjugrein, ið hrr. Kjølbro kemur við, ímóti einum álopi, ið Dánial Klein hevur haft á hann. Vit nýta ikki her at røra við tær ytru kringumstøðurnar, men bert at halda okkum til tær almindiligu hugsjónir, ið Kjølbro kemur við í grein síni. Tær nema við viðurskiftir, sum ikki bert eru tilstæðar í okkara litla føroyska samfelag, men yvir ta víðu verð, har arbeidarar og arbeidisgevarar rækja teirra sínámillum. Tað hevur sín stóra týðning, at vit her heima fylgja við í tí, sum gjøgnum tann síðsta mannsaldurin er farið fram í øðrum londum viðvíkjandi samfelagsviðurskiftum. Vit siggja, at stórt sæð er tað tað sama sum tekur seg upp aftur her hjá okkum; vit eru bert komin seinni við.

Grein Kjølbro's er skrivað við einum sáttligum og blidum orðalagi. Tað er greinin hjá Dániali Klein ikki (sjá »Dimmal» 13/2); hon er framfúsín og ágangin. Og tað er eisini so, at Kjølbro kann taka tað við toli og vera tann samdi, tí tað er hansara fyriteka, talan er um; hann er arbeidsharrin og hevur avgerðina í sínum hondum, antin vinnan (garnveidda) kemur í gongd ella ikki. Dánial Klein, afturimóti, hann kennir tað rillusamt undir fótunum og noyðist felagsins vegna at vera úti um seg eftir onkrum fæstum um at halda — eftir onkrum, sum kann verja móti bakkestum. Hetta sama siggja vit í øllum slíkum førum um allan heimin. Arbeidarin er tann ágangin og ótolni parturin: arbeidsharrin, harimóti, hann kann taka tað við

tolni, hann kennir seg vera mann fyri at skapa sjálvt grundarlagið fyri arbeidinum ella eisini lata vera.

Og her, sum altíð, rópar arbeidisgevarin seg uppá ta góðu semju ið er millum hann og arbeidarin — ein semja sum aldri hevur skortað fyrr enn nú, hann mætir skipaðari mótstøðu frá arbeidarinum. Við øðrum orðum, henda hugnaliga semjan kundi vart alsamt, um arbeidararnir bert sjálvir høvdu ynskt tað.

Og av tí Kjølbro altíð hevur samst við fiskimenninar, kann hann also bert hugsa sær henda eina orsaka til Kleins álophug: at tað eru ikki fiskimenninar, ið eru ótilfriðs, men Dánial Klein persónliga, ið er »illur við meg; hví hann er tað, veit eg ikki, eg veit meg einki ilt hava gjørt honum». Men Kjølbro grundar víðari yvir orsakan til Kleins óvilja. Her skrivur hann m. a.: »Hann kanska kundi ynskt at verið tað sama sum eg, men øll menniskju kunnu nú ikki vera líka. Eg havi strevast við forrætning yvir 40 ár, havi altíð verið nationalt sinnaður, sum øll menniskju eru tað av náttúruni, meir og minni. Harri Dánial Klein byrjaði forrætning undan mær, og fyri egnu rokning. Hann var nógv meira nationalur enn eg, hann gekk út frá tí fagra liðinum í Føgrulið, og meðan eg havi verið í sama virki alla hesa tíð, hevur hann mest sum bóltad rút, sum vit eru von at siga á føroyskum. Keyppmannsskapið gav hann uppát, nú situr hann sum embætismaður móti keyppmonnum, og hvat tí nationala viðvíkjur, so er hann havnaður í sjálvari »Dimmalætting», har sum tíverri nógvir fyrrverandi góðir Føroyingar á gamalsaldrinum eru havnaðir».

Sum vit siggja hevur hrr. Kjølbro her yvirhøvdur sleppt sakini og skrivur bert um persónin Dánial Klein og sjálvan seg. Men hetta er annars spakfær tala, her eru eingi skemdingar orð, tað verður í grundini ikki lagt Dánial Klein stórt annað til last, enn at hann hevur unt háskúlarærsjuni væl og er vorðin heldur konservativur á gamalsaldrinum.

Men aftanfyri ána vit eitt annað samanhang. Hrr. Kjølbro sigir frá, at hann og hrr. Klein byrjaðu sum handilsmenn báðir,

men meðan tað varð Kjølbro lagað at leiða sín handil fram til at vera tann størsta í landinum, gekk tað Klein minni væl. »Hann hevur mestsum bóltad rút,» og eingin kann tí siga nakað til, at hann »kanska kundi ynskt at vera tað sama sum eg. »Tað er ikki órimuligt at leiða hugsanina víðari: Tí er Klein vorðin keyppmanns mótstøðumaður, og tí er hann á nakk-anum á Kjølbro. Við øðrum orðum: tað í Dánial Klein idag stendur ímóti Kjølbro sum ein ágangandi arbeidara álitismaður, er hetta orsakað av einum persónligum agg til Kjølbro.

Hetta sigir hrr. Kjølbro ikki við reinum orðum; men greinin kann ikki verða uppfatað øðrvisi.

Men latið okkum siggja sakina í einum størri sjónarringi.

Í Føroyum í okkara døgum er tað, vit rópa stættir, bert sjáldan nakað fast; ein maður kann ógvuliga væl vera keyppmaður ella skipari í ár og arbeidsmaður ella »embætismaður» næsta ár. Tað er einki at siga til tað, um ein fyrrverandi arbeidisgevari, sum ikki longur hevur nakra fyriteku at rækja, nýtir sínar royndir til frama fyri arbeidaranna vælferð. Um tað er ársakað av agg ella ikki, hevur minni att týða. Tað fyrsta og fremsta, tannsamfelagstýðandispurningurin, er ikki um persónligar orsakar og sínámillummál, men spurningurin um kapitalin og samfelagið. Kjølbro er — sum allir stóru arbeidisgevarar — sinnaður fyri tí so nevnda »patriarkálska» samfelagshúshaldinum, sum hvílir á einum »familierum» álitislag millum arbeidarar og arbeidisgevarar. Hesin patriarkálski verubátturin hevur sum vit vita verið tann ráðandi her heima uppum aldamótum. Lagið arbeidara og arbeidisgevara millum er broytt so liðandi síðani tá, innit vit nú á okkara døgum siggja teir standa í tveimum skipaðum flokkum við krøvum og mót-krøvum hvør móti øðrum.

At hrr. Kjølbro við egnu duglighætt, men eisini eftir lógini: kapital elur kapital (tá ið væl liggur fyri), í dag stendur sum ein undangongumaður í okkara vinnulivi, er ein sak fyri seg. Men spurningurin um kapital og samfelag, arbeidsharri og arbeidara, ráðandi stætt og tænanði — tað

er ein altumráðandi almennur spurningur av størsta týðningi. Tann spurningurin hevur til dømis ikki so lítið at gera við tann heimsbardaga, ið nú herjar landanna millum. Og tann spurningurin stendur fyrstur á dagsskránni millum friðsmáluni hjá teimum friu tjóðunum.

Føroya framtíð hvílir fyri ein stóran part á hvussu vit her heima rækja hetta mál.

EITT FRÍÐARDÝR

Sum ein hvør blaðstýrari veit, stendst ofta nógv stríð og nógvur trupulleiki av at stýra eitt blað. Serliga krevur tað ofta eitt øgilt baks at finna hóskaði tilfar at skriva um. Tað er tí ikki undur í, at blaðútgevarir til einahverja tíð hava hugsað um hvussu teir best sluppu undan øllum hesum stríðum.

Um tað til dømis hevði borið til at gjørt eitt blað av berum lýsingum? Tað vildi ikki bert minkað so fitt um tað tverliga heilaarbeiði, men eisini kundi eitt soverið blað verið bæði tíðarsparandi og uggeandi hjá fólkið at lisið.

Tað var í hvussu er ein roynd. Og í hesum døgum eru menn farnir undir at gera hesa royndina. Blaðið eitur »Timin», lýsingarnar eru nógvur og stórar og sera stásligar, og tað er ikki at ivast í, at hetta blaðið júst í okkara friðleysi og bráðrisni tíð rækir eitt týðningarmikilt starv, nevniliga tað, at veita tí lesandi fólkinum matnáðir og eygnahvild.

Orð til umhugsan:

Eingin av okkara kreftum má liggja ónýtt, og minst av øllum hugsunarmegi, sum er hin besta — tann meg vit hava framm um allan hin skapningin.

Rasmus Rasmussen.
(»Búreisigur» 1902).

So leingi bløð okkara ikki eru annað fyri okkum enn talurur fyri einum ella nøkrum stakmonnum sum klandrast, — nakað sum í grundini ikki kemur okkum við ogongan part hevur í okkara verki, trúan og teinkjan, — so leingi vil »pressan» bliva við at vera eitt týðningaleyst tíðsfordriv.

C. Holm Isaksen.
(»Føringatíðindi» 1900).